

Andreu Bosch i Rodoreda - M. A. Susanna Sanna

Històries de l'Alguer entre la marina i la campanya

Rafael Dalmau Editor, Barcelona 1996

II. Los mariners

Los mariners també eren gent alegre, eren (bah!, també el campanyolo era gent alegre...). Però l'hivern no treballaven, per cosa les barques eren a rem i tanta joves mariners més d'una volta perdeven la vida. Pròpio hi ha un punt a l'Alguer que se veu de la muralla, on l'avisen les *seques de les Viudes*. En aquí quan el temps era mal, la marina era talment alta que se veïen les barques esprofundant-se. Los hòmens, los parents, eren tots en allí en terra a davant i veïen morint los mariners, ningú podiva fer arrés, per cosa era una marina mala, perillosa, pròpio ningú... Si en aquell moment hi era aquell tal vent i aquelles tals ondes, aquella barca per força s'afondava, i no reseïven a un pas d'en terra a arribar en terra, per cosa portava a fores. I així són morts tanta mariners, són morts. Se veïeva de la muralla. Jo no he vist mai, però enteneva a diure: "Els havem vistos anant a fondo, morint..." Per cosa no és que hi fossin com ara barques a motor, que podiven dar socors; ahora era la força de l'home i basta.

L'hivern anaven als molins de l'oli, a treballar. L'oliva se moleva als molins i ellos treballaven a l'oli, qui trobava treball, o si no, també al forn de la calcina. Hi era un forn que coïeva la calcina d'una certa pedra; la posaven en aqueix forn i diventava calcina. I si no... també a xapar la terra. I s'arranjaven d'aqueixa manera per poguer assistir les famílies.

Però me recontava una dona que he coneixut en aqueixos anys, que veniva a mos acollir l'oliva... (L'acollíem també nosaltros, l'oliva, però teníem menester d'ajut, i ahora una dona ha dit si dividim. I jo he dit: "Vostè com vol: vol que la paguin o...?" "No, si fem a meitat: fem dos-cents litres d'oli, mos en dau cent a nosaltros i cent a vosaltros.") I aqueixa dona me recontava que lo marit era a fores, se n'anava a fores de l'Alguer, a lluny, on no se podiva tornar amb la barca a rem, no se podiva tornar ni manco a la setmana, d'estiu, i se teniva de fer l'estajó de la pesca. Hi anava però aquell que comprava la llagosta, lo peix bo: hi anava aquell amb una barca gran, retirava lo peix, lo portava i lo distribuïva (no sep on l'enviguessi: l'enviaven també fores de la Itàlia, aqueix peix). Però cosa succeïva? Que quan ellos anaven a fores a pescar, no és que deixaven la família amb moneda, i ahora aqueix negociant lis hi feva fàtxa⁴ a les botigues i dieva: "Tu, d'aqueixa botiga, te prens lo que te fa menester." Ahora aqueixes pobres dones anaven a la botiga, preniven la farina,⁵ la minestra, lo sabó —que no teniva mai de mancar a les cases per cosa los algueresos eren gent neta i rentaven sempre—. No hi havia altro de

comprar: aqueixes eren les coses necessitoses. Si compraven calqui bocí de formatjo, no el compraven de la botiga: los pastors veneven sempre en casa formatjo i magari ne compraven una peça i se la dividiven en dues, tres mares de família. Però aqueixa dona dieva que aqueix negociant del peix era talment avaro que afamava també les famílies, per cosa no feva los comptes ben fets, i així que acabada l'anyada de la pesca de la llagosta veniva l'hivern, lo temps mal, i se trobaven sempre en deute. I ella li dieva: “Jo no puc campar solament de pa i de farina; dóna-me calqui cinquanta francs, calqui deu francs, lo que me fa menester per poguer comprar una cosa fores d'això que és necessitosa a una criatura: un parell de botes, un parell de calcetes...”

Aqueixa dona no teniva la moneda per se comprar lo garbó i al garbonaiu no li havia fer fatxa lo negociant. És anada on és lo negociant i li ha dit: “D'avui a demà m'arriba la criatura —teniva aqueix ventre ben afinestrat—; té de venir la llevadora i emprar aigua calenta. Jo tenc menester de garbó —li ha dit— i tenc menester d'això, d'això i d'això, i me hi fa menester tanta moneda.” I aqueix home, lo negociant, li ha dit que ell no li dava arrés, que a bastança teniva deute a la botiga de la farina, de la minestra, del sabó, i no hi podiva dar-li arrés.

Alhora ella és anada a la Capitaneria del Port i ha dit al comandant del port:

—Me veu com só jo? I mon marit és a l'ísola de Mal de Ventre.

I lo capità del port li ha dit:

—Quant te hi fa menester?

—A mi me hi fariva menester tant.

I alhora lo capità del port li ha dit:

—Me n'ocupeig io, que avís lego lo comerciant. I ha avisat lo comerciant i li ha dit:

—Tu assai endemés de quant ha demanat ella li tens de dar, hi tens de dar-li, t'obligueig a hi dar-li. I si no, jo te retic la llicència que tens de prendre la cosa dels pescadors. Per cosa les mullers dels pescadors arresten pobres en terra neta quan se'n vanen los marits i tu fas a compte tou —li ha dit.

I alhora li ha fet tendre una moneda que a ella li pareixeva que no havessi mai coneixut.⁶ I així ha comprat lo garbó, ha comprat los eixugamans i calqui cosa que feva menester per al petitutxo que naixeva. Per cosa lo petitutxo a voltes era lo de quatre, lo de cinc, i ja si havia fet calqui cosa per al primer, s'era consumida amb tots los altres que eren venguts.

Ecco, així viviven, viviven de pobretat: los marits treballaven, treballaven i posaven la vida en perill. I després aqueixos comerciants —que eren dos a l'Alguer, ma u era pròpio mal, pròpio no teniva consideració— estrotzaven los mariners i arrestaven sempre pobres... Però en los momentos que s'univen —que podiva ésser a la taverna o també per una ocasió com un matrimoni—, cantaven, eren

contents, feven com la marina: passaven del mal al bo. Eren ellos, los mariners, los més contents d'èsser en terra, d'haver deixat la marina, com diu la poesia:

*Quan el maestral escudi a la marina
tot una bava blanca és la costera:
lo Cap de Caça és tot una amargura,
Cala Viola aculli lo faixam;
a drinte al Port Comte és una seda,
un llençol blau teixit a fil d'or.
Lo braç de l'home i lo de la marina
és una pena que en el cor pirina:
"Nostra Senyora mia de Port Salve,
al golf, al golf, feu-nos arribar!"
I quan el rem ferit ha aquell llençol,
del mariner finit és cada dol.
Ell ha portat en salvo barca i vida
i de demà escomença un altro dia⁷
amb els petits fills i la muller.*

---

4. *Fer fatxa* vol diure que feva lo garant, que presentava i garantiva a la botiga dient «Te pag jo».

5. Lo pa se feva en casa i pa no ne compraven.

6. Pot ésser lo rial. Alhora hi era també lo sisè i el sou.

7. Variant: *una altra vida*.

(pagg. 19-23)

* * *

TEXT NÚM. 8:

LA FESTA DE SANT JOAN

Lo dia de Sant Joan se feven los focs i tots los joves, saltant aquell foc, diventaven compares i també comares. Lo dia de Sant Joan era la festa dels horts, per cosa la iglésia de Sant Joan era entre la platja i els horts —per això, la marina quan era mala banyava los horts—. I era també la festa de les campanyes, diem així, a lluny de la iglésia de Sant Joan. Se feven aqueixos grans focs, que s'avisaven

los focs de Sant Joan, i alhora la joventut saltava: més alta era la flamada, més alt teniva d'ésser lo salt.
I se feven compares, los compares de Sant Joan, que hi és també una poesia:

*Lo dia de Sant Joan
és sempre i fins ara
pel pòpul de l'Alguer
la festa més cara.*

*La festa dels salts,
i la festa dels sons,
pels monts i pels valls
ressona el tou nom.*

*A dintre de la iglésia
se canten los gosos,
se juren la fe
basant-se los esposos.*

*S'estrinyin les mans
los fills amb els pares,
se fanen los compares
lo dia de Sant Joan.*

Aqueixa lo dia de Sant Joan tots la cantaven. Era una festa pobra però una festa bella, sentida.
(pagg. 48-49)

* * *

TEXT NÚM. 21:

NASSES I COPACES

Al temps, a pescar s'anava a rems, a força de rems, si hi era calma de vent. S'arribava fins a la Dragonada, Port Comte, Portitxolo... I els mariners dormiven a fores, per cosa partiven lo dilluns i

veniven lo dissabte.

Aqueixos dies que eren a fores, però, hi passava un home amb el barrotx, amb el carro a cavall, i retirava lo peix de les barques que esperaven en terra i lo dava al viatjant, que comptava que comprava lo peix. Se sabiva ja lo lloc on eren los pescadors: a Portitxolo, a Port Comte, a la Dragonada... Pesaven lo peix i se portava al matzem a l'Alguer.

La barca mia pescava amb nasses i xigarel·los. Lo xigarel·lo era més petit de la nassa, i després hi eren també les nassetes petites. Lo xigarel·lo pescava morena, mòllures, de tot. Com a esca se posava a dintre trossos de peix alligats amb filatxonis, un tros d'espau alligat d'una part a l'altra: lo peix entrava a dins i no n'eixiva més, per cosa entrava de força i lego se tancava l'enfaix, que era també de jonc. Amb la nassa se preniva la llagosta; l'esca era sempre la mateixa, sempre bocins de peix alligats d'una part a l'altra. Alhora los pescadors anaven, salpaven les nassetes i les nasses i ne traïeven lo peix. Les nasses eren alligades una amb l'altra, però destacades l'una de l'altra un deu metros de llargària. Les salpàvem —admetim— lo maití: févem salpant, posant torna l'esca i gitant·les de nou a banyo. Lego lo sendedemà maití tornàvem a salpar, després que eren estades a banyo tota la nit.

Alhora no s'anava a pescar amb la llença. Amb la llença m'apentava io, a la Dragonada: me seieva al moll a la tarda i pescava donzelles, donzelles de cada manera.

Lo polp se preniva amb la fitora i amb la polpada, i se hi anava quan la marina era calma. Però també se preniva amb una ploma de gallina: la ploma se posava a dintre de la nassa, lo polp veieva la ploma i entrava a dins per se prendre la ploma (mira que intel·ligent que era lo polp!). Per això totes les gallines eren totes esplomades primer.

Després hi eren los palàmits: palàmits de cent hams, dos-cents hams, tres-cents hams, segons el palàmit, que gitaven a banyo amb un mos sempre de peix. Lo palàmit era alligat amb una gran màtzara que comptava una pedra per mantendre'l al fondo i un tros de suro gran a sumo, i així on hi era lo suro hi era lo palàmit. Los tòtanos —que alhora se preniven també de dia— se preniven amb la totanada, i també la sípia, solament que la sípia era mataresa, que dava l'espompada de tinta per s'amagar.

Lo pescador campava a força de peix, menjava el peix amb la galeta, que no mancava mai (encara ara quan menj peix l'ús sempre, la galeta). La galeta era lo pa dels pescadors i se la portaven del dilluns al dissabte; era feta sense sal i per això durava també de més: durava setmanes i mesos també. Jo alhora era minyó i los grans feven la copaça de peix, i aqueixa galeta se usava tallada amb el brou. I el pebre morisco no mancava mai, o si no no tirava: se menjava copaça i se beieva vi. Se posava lo peix a damunt de la paina¹ i cada u se'l preniva. Se posava peix de cada manera: mòllura, serrans, de tot, amesclat. Cada u teniva la vasieta d'ell, hi posàvem lo brou i mos seiévem amb la galeta...

---

1. La paina era un tros de suro gran on se posava lo peix cuit.

(pagg. 94-96)

* * *

TEXT NÚM. 24:

MONJA PER FORÇA

(MARINER, BON MARINER)

Mos germans¹ m'han privat,
m'han privat de l'alegria;
ellos no són capellans,
volen que jo monja sia.

I com mai això seria
de fer una monja per força!
Lo convent se'n vagi a l'orsa,
jo mai monja sigueré.

Mariner, bon mariner,²
Déu vo'n dongui en abundància.³
vist haveu i coneixut
lo meu amador⁴ de França?

Jo l'he vist i l'he parlat
i una ambaixada m'ha dat,
una ambaixada m'ha dat:
que vos cerqueu un altre amant.

Jo set anys l'he esperat
i altres set l'esper encara,

si en aqueixos set no ve
monja me trobarà posada,
monja del monestir sant
que té nom de Santa Clara.

Si vós vos posau monja
jo me faç un fraret⁵,
que al convent de la Merced
vos prengueré confessant.
Veniu vós, la mia bella,
que jo só el vostro amant.

I si vós vos feu fraret,
jo me faç una anguileta,
jo me faç una anguileta,
i me n'anigueré nadant.

Si vós vos feu una anguileta
jo me faç un pescador,
jo me faç un pescador,
i vos prengueré pescant.
Veniu vós, la mia bella,
que jo só el vostro amant.

I si vós vos feu pescador,
jo me faç una coloma,
jo me faç una coloma,
i me n'anigueré volant.

Si vós vos feu una coloma,
jo me faç un caçador,
jo me faç un caçador,

i vos prengueré caçant.
Veniú vós, la mia bella,
que jo só el vostro amant.

-
1. Variant: *Los gelosos*.
  2. Variant: *Mariners, bons mariners*.
  3. Variant: *Déu vos dongui bonança*.
  4. Variant: *armador*.
  5. Deformació probable de frare llec. Variants: *frareret, freret*.

(pagg. 101-103)